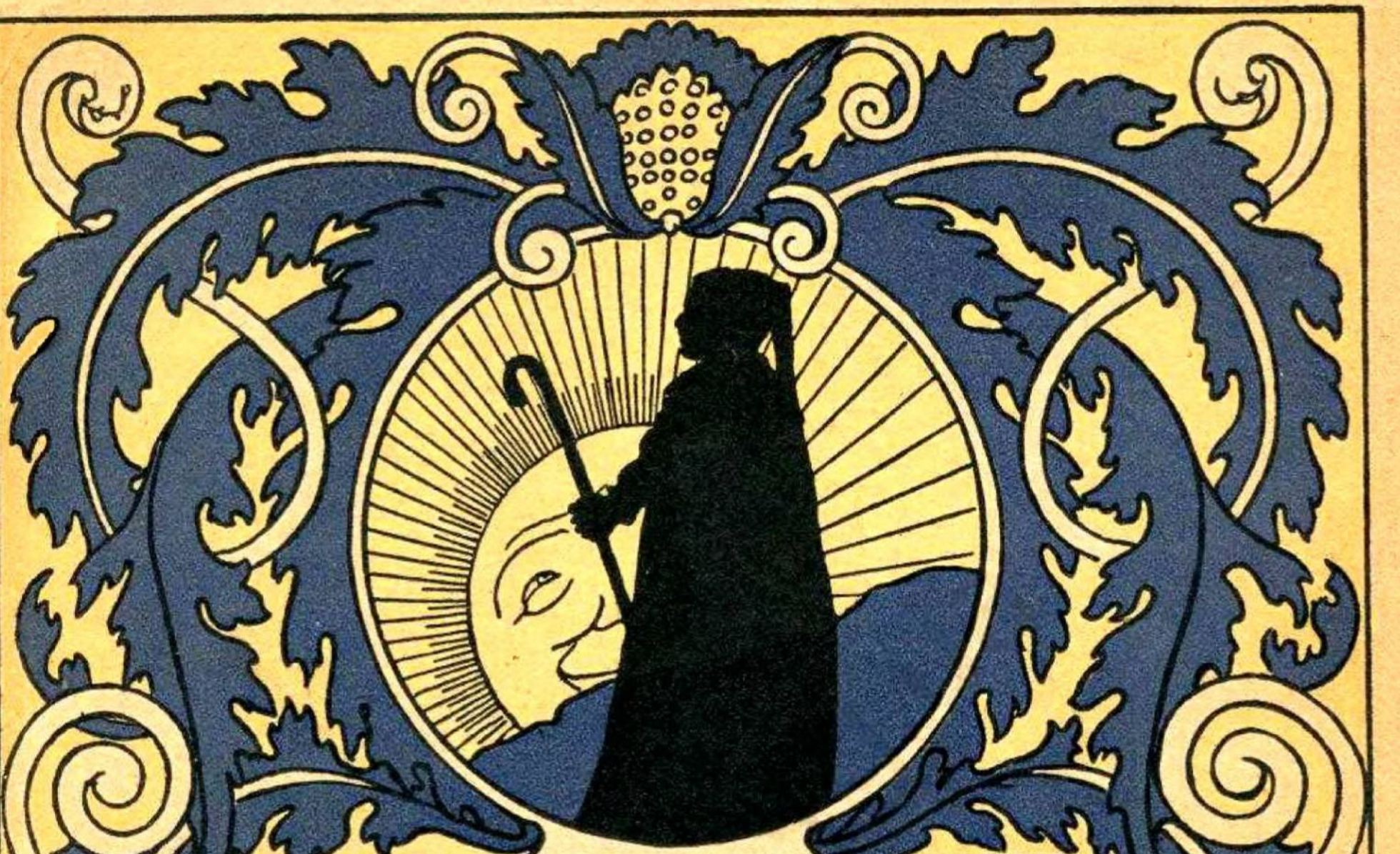

ТРИ ЗЛОТЪ ВОЛОСЫ ДЪДА-ВСЕВЪДА

ЧЕСКА КАЗКА

НАПИСАВ КАРЛО ЯРОМИР ЕРБЕН

З ЧЕСКОГО ПЕРЕЛОЖИВ В. КОРОЛЪВ-СТАРЫЙ

МАЛЮНКИ ЗРОБИВ АРТУР ШАЙНЕР.

ПРАГА, 1924 Г.

НАКЛАДОМ НОВИНКИ „НАШ РОДНЫЙ КРАЙ.“

ТРИ ЗЛОТЪ ВОЛОСЫ ДЪДА-ВСЕВЪДА

ЧЕСКА КАЗКА

НАПИСАВ КАРЛО ЯРОМИР ЕРБЕН

З ЧЕСКОГО ПЕРЕЛОЖИВ В. КОРОЛЪВ-СТАРЫЙ

МАЛЮНКИ ЗРОБИВ АРТУР ШАЙНЕР.

ПРАГА, 1924 Г.

НАКЛАДОМ НОВИНКИ „НАШ РОДНЫЙ КРАЙ.“

Было — де не-было, а тóлько жив собѣ один король, котрый дуже любив гонитися по лѣсах за звѣрями. От, якость погнався он за оленем, та так далеко, що и заблудив. Оглянувся докола — нѣгде нѣ душѣ. Коли же змеркнуло, то зрадовався король и тому, що стямив на полянѣ хижку. А в тóй

хатинцѣ жив-проживав вуглярѣ. От и каже ему король, що коли бы он хотѣв его з лѣса на дорогу выправити, то он добре за тото заплатитъ.

— Радо бы я вас на дорогу вивѣв, но але правѣ теперѣ мае моя жона породити дѣтину, и не могу я пѣйти з дому, — одповѣдае вуглярѣ королєви. — Та и куды вам серед ночи? Лѣгайте красшѣ на подѣ на сѣно, а як на свѣт благословитъся, то я и поведу вас дѣдня на путечку.

Швидко по тому народився у вугляря сыночок. Тым часом король лежав на подѣ и не мѣг заснути. Около пѣвночи выглянув он щелиною долу, а видить в хатинцѣ якесь свѣтло. Притулив око до щелинки а там: вуглярѣ спить, жѣнка его лежить, мов непритомна, а около дѣтины стоять три старѣ бабусѣ, цѣлком бѣлѣ, а у каждоѣ в руках свѣчка. От перша бабуся и говорить: — Я призначаю, щобы сесѣ хлопецѣ зазнав великѣ небезпеки.

А друга каже: — А я ему призначаю, щобы он из всякоѣ бѣды щасливо выпутався и щоб довго жив.

А третя зась: — А я ему призначаю, — говорить, — щоб он одружився з донькою того короля, котрый там, на подѣ лежить и не знае, що сѣѣ ночи у него найшлася дѣтина.

По тѣй розмовѣ свѣчки нараз погасли и знову стало тихо, а бабы зникли.

Од тоѣ розмовы, короля як бы ножом в груди шпыгнуло. В рано почала дѣтина плакати. Прокинувся вуглярѣ и увидѣв, що заснула его дружина на-вѣки. Почав он тогды рыдати:

— Бѣдоляшна моя сиротинько! Що-ж я теперѣ з тобою маю дѣяти? А король ему говорить: — Оддай, — каже, — сесю дѣтину менѣ, я подбаю,

щоб їй було добре. А тобї дам тїлько грошей, що ты вже до смерти не будеш потребувати палити вугля.

Коли король повернувся до своеї палаты, то там его радїсно привїтали и потїшили, що народилася ему гарнесенька донечка. Было то тої самої ночи, коли он бачив тых трьох бабусь. Засмутився король, покликав свого вїрного слугу и говорити ему:

— Пїйди лишень туды, до лїса, найди, де живе там вуглярь, оддай му сесї грошї, а он дасть тобї дїтину. Ты возьми дїтину, а по дорожї втопи. Коли-ж не втопиш, то и сам пїйдеш пїд воду раки годовати!

Пїшов слуга, поклав дїтину в кошик, а коли прийшов на мїст, де текла глубока рїчка, кинув хлопця з кошиком до воды.

— На - добру нїч, непрсїнений зятю! — казав король, коли слуга ему все докладно розповїв. Думав бо той король, що дїтинчатко втопилось. Айбо нїт: оно в своїм кошику приплыло ид хатинцї одного рыбаля. Рыбарь правї сидїв на бережку и лагодив свои саки. Стямив он, же плыве щось водою, скочив у човен та быстро у рїчку, здїгонив и вытяг з воды кошик з хлопчиском. Принїс его своїй жїнцї и каже: — От дивиты завсе хотїла мати сыночка, а теперь и маеш. Принесла нам его хвиля.

Рыбарева жїнка полюбила дїтину и виховала, як свою властну. А назвали его Плавунчиком, зачим приплыв он до них на водї.

Якось одного разу в лѣтѣ заѣхав до того мѣста сам король. Было горячо, захотѣлося ему пити, от он и повернув коня до рыбаля, щоб напиться свѣженькоѣ водицѣ. Коли подав ему Плавунчик воду, король поглянув на него и здивовався:

— Ладного паробка маеш, рыбаля, — казав он. — Се твоѣй сын?

— И сын — и не сын! — одповѣдае рыбаля. — Се вже двацять рокѣв, як приплыв он у кошику ще маленьким немовлятком по рѣчцѣ, а мы его и виховали.

Королеви як бы искры перед очима замергтѣли. Зблѣд он, як крейда, бо догадався, що се той хлопець, котрого он велѣв утопити. Лем раз опам'ятався, скочив з коня долу и говорить:

— Треба ми пильно когось послати до моеѣ королѣвскоѣ палаты, а нѣкого я з собою не взяв. Ци не доскочив бы туды твоѣй хлопчина?

— Коли звелите, ваша королѣвска милость, то хлопець поїде! — одповѣв рыбарь.

Тогда король сѣв и написав своѣй королевнѣ письмо: »Сего хлопчину, котрого я из сим письмом посылаю, розкажи неодмѣнно пробити мечем: се — мѣй лихій ворог. Поки вернуся, абы все было скончено. Така моя воля.«

Тогда той лист зложив, запечатав, притуливши своѣй перстень, и оддав

хлопцев. Плавунчик ще тої минути подався з письмом в дорогу, но якось не доглядів и заблудив. Ходить та ходить, а вже почало й темнїти. Коли ось на зустріч ему старенька бабуся:

— Куды ты, Плавунчику, куды? — звїдаєся она.

— Иду з сим письмом до королївскої палаты. Може вы мнї, матусенько, повїсте, як можу на дорогу потрафити?

— Сего дня вже не дїйдеш: поночуй у мене на дворї, — говорить ему бабуся. Не бїйся, не будеш в чужих, бо я твоим батькам кую доводжуся!

Хлопець не противився. В ночи, коли хлопець заснув, вытягла з его кешенї бабуся то письмо, а натовїсть поклати инше, де было вже написано так: »Сего хлопчину, котрого я из сим письмом посылаю, приказую сейчас повїнчати з нашою донькою: се єсть мїй суджений зять. Така моя воля!«

Коли панї королева то то письмо прочитала, розказала зараз упорядити свадьбу. А обї — и панї королева, и панна королївна — не могли надивитися на того молодця: так дуже припав он обом им до серця! Плавунчик також був задоволений из своєю нареченою. Через даскілько днїв повернув дому король та як увидїв, же що случилось, страшенно розгнївався на свою дружину, що она то то учинила.

Тадь ты сам менї розказав, бы я оддала нашу доньку раньше, чим ты дому повернешся! — одповїдала ему королева и подала его письмо.

Король обпозирив письмо из всїх бокїв: и писанє, и папїрь, и печатка — все было его власне! Тогды розказав покликати свого зятя и зачав его допытовати: що и як? Де он ходив? З ким зустрічався?

Плавунчик розповїв, як заблудив улїсї и остався ночувати у старої кумы.

— А яка она в лицю? — Така и така . . .

И нараз король спознав з его оповѣданя, що то была та сама бабуса, котра двацять рокѣв перед сим призначила его доньку за жону вугляревому сынови. Довго он крутив головою, а потому так сказав:

— Ну, що вже сталося, то то не змѣниш. Але коли хочеш мою доньку заслужити, то мусиш принести за неѣ выкуп: три золотѣ волоски Дѣда-Всевѣда!

Он сподѣвався, що таким способом збудеся свого нелюбого зятя.

Розлучився Плавунчик из своєю дружиною и подався у свѣт. А куды, а чого — и сам не знае! Але, понеже была его кумою чарѣвница, то був он певный, що швидко найде правильну дорогу. Ишов он довго и далеко

через горы и долины, аж доки не прийшов до чорного моря. Тут увидѣв он човен, а в човнѣ — перевозчика.

— Щастя, боже, дай на все добре, дѣдусю!

— Тобѣ також, молодой вандро́вниче! Куды тебе ноги несутъ?

— До Дѣда-Всева́да за трьома золотыми волосками.

— Е-ге-ге! . . . Я такого посла вже давно чекаю! Вже двадцать роко́в я тут перевозжую, а нѣкто не иде мене увольнити. Коли пообѣцяеш менѣ, що зазвѣдаешся у Дѣда-Всева́да, коли буде конець моѣй роботѣ, — то я тебе перевезу.

Плавунчик пообѣцяв, а перевозчик его перевѣз.

За якійсь час прийшов он до великого мѣста, але было оно сумне и не-веселе. Перед мѣстом стрѣтив Плавунчик дѣдуся, котрый опирався на палицю и ледвы пересував ноги.

— Горазд, боже, дай на все добре, милый дѣдусю!

— А тобѣ також, молодой юначе! Куды вандруеш?

— Аж до Дѣда-Всевѣда за трьома золотыми волосками.

— Гей-гей! . . . Мы такого посла вже давно тут чекаємо. Мушу дораз одвести тебе до нашого пана короля.

Коли они прийшли до короля, той промовив: — Чув я, що идеш ты послом до Дѣда-Всевѣда? Мали мы тут таку яблѣнку, котра родила нам яблочка, од яких были мы всѣ молодими. Коли хтось, навѣть помираючи, з'ѣсть — бывало — таке яблочко, то знову помолодѣе и стане знову, як бы юнак. Але . . . от уже такой двацять рокѣв, як нема на тѣй яблѣнцѣ жадного яблочка . . . Коли ми пообѣцяеш, що позвѣдаєшся у Дѣда-Всевѣда ци є на сесе даяка помѣч, то я тобѣ одвдячуся по королѣвському!

Плавунчик пообѣцяв, а король пропустив его милостиво далѣ. Через якийсь час прийшов он до иншого великого мѣста, але было оно напѣввымерле. Близько мѣста правѣ в той час якийсь чоловѣк закоповав у землю свого померлого брата, а слезы котилися ему по лицях, як горох.

— Дай, боже, здоровѣчка дѣдочку! — промовив Плавунчик.

— И тобѣ також, добрый вандроўнику. Куды тебе ноги несуть?

— Иду до Дѣда-Всевѣда за трьома золотыми волосками.

— До Дѣда-Всевѣда? Ах, яка шкода, що ты не прийшов ранше! Наш король давно такого посла глядає. Мушу тебе до него одвести.

От, коли они прийшли, то король им и говорить: — Чую я, що вандруєш ты аж до Дѣда-Всевѣда. Так ото-ж, мали мы тут керницю, а з неѣ текла жива вода: кто тоѣ воды напився, то хотя бы перед тым був и напѣв-мертвый, нараз выздоровѣв. Та що и казати?! Коли й мертвого тою водою покروпили, то он одразу подводився та ишов собѣ, як хто и не був хворый. Але от, вже буде даз двацять рокѣв, як перестала наша керниця давати воду. Коли пообѣцяеш ми, що позвѣдаєшся у „Дѣда-Всевѣда“, ци єсть нам даяка помѣч, то я дам тобѣ за тото королѣвску нагороду.

Плавунчик пообѣцяв, и король одпустив его милостиво.

Послѣ того ишов он далеко и довго чорным лѣсом, а серед того лѣса увидѣв велику зелену поляну, повну чудовых квѣток, а на нѣй — золота палата. Была то палата Дѣда-Всевѣда, и горѣла она цѣла, як в огнѣ. Плавунчик вступив у палату, але спочатку не стямив там нѣкого. Лем потому збачив в од- нѣм куточку стару бабусю, котра сидѣла и прjala.

— Вѣтаю тебе, Плавунчику! — промовила она. — Дуже радуюся, що виджу тебе знову.

А то была кума, у котроѣ он в лѣсѣ ночовав, коли нѣс коро- лѣвске письмо.

— Що тебе сюды привело?

— Не хоче, бабусенько, ко- роль, щоби я, от такій худобняк, став его зятем. То и послав он мене за трьома волосками Дѣда-Всевѣда.

Усмѣхнулася бабуся тай гово- рить:

— Дѣд-Всевѣд — се мѣй сын — ясне Сонѣчко. З рана он быває немовлят- ком, в полудне — дорослым мужем, а вечером — старым дѣдом. Та вже, абы ты не звався задарьмо моим хрещеником, я для тебе тотѣ три волоски з его головы прибрѣю. Айбо, сыноньку, ты не можеш остатися туй так, як ты теперѣ. Мѣй сын має добре серце, однак, коли приходитъ дому голодный, то могло бы легко статися так, що он бы тебе спѣк та и з'ѣв на вечерю. Тут порожній шафель: лѣзь туды швидко а я тебе закрю.

Плавунчик тогды почав ѣ просити, абы она зазвѣдала од Дѣда-Всевѣда, про тѣ три sprawy, про котрых он обѣцяв у дорозѣ принести одповѣдь.

Горазд, — каже бабуся. — Я запытаю, а ты добре слухай, що он скаже.

Нагло знявся на дворѣ вѣтер и крѣзь окно из заходу до свѣтлицѣ влетѣло сонце — старый дѣд из золотою головою.

— Чую я, чую людскій запах! — говорив он. — Кого ты маєш, мамо?

— Зорѣ деннѣ! . . . Та кого бы пак я там мала, абы ты про то не знав? Але од того, же ты цѣлый день лѣтаєш по тому божому свѣтѣ и нанюхаєшся

там чоловічини, то и не дивно, що коли вечером дому повернешся, тобѣ ще и тут той людський дух почувается!

Дѣдусь на то нѣчо не одповѣв, а сѣв вечеряти. По вечерѣ поклав свою золоту голову бабусѣ на колѣна и почав дрѣмати. Коли бабуса стямила, же он уже заснув, вытягнула ему один золотый волос тай кинула его на пѣдлогу. А он так и задзвенѣв, як даяка струна! . . .

— Ты щось хочеш, мамо? — звѣдався дѣдо.

— Нѣт, нѣчого, сыну. Лем дрѣмала я, тай приснився менѣ сон дивовидный.

— А що таке тобѣ снилося? — Та примарилось ми, що в однѣм мѣстѣ было жерело живоѣ воды. Кто там захворѣв, але напився тоѣ воды, то одразу ставав здоровым. Айно, як дакто вже помирав, а его тѣлько покروпили тою водою, то он оживав знову. Але тому вже як-бы двадцать рокѣв

минуло з того часу, як вшитка вода в том жерелѣ высохла. Ци може быти даяка помѣч, щобы тота вода знову протекла?

— Помѣч можлива: в тѣй керницѣ на самѣм жерелѣ сидить велика жаба и не дає она водѣ вытѣкати. Лише жабу выкинути, керницю вычистити, то и потече вода знову, як и ранше текла.

Коли дѣдусь заснув знову, то баба вырвала ему другій волос и так само кинула его на пѣдлогу.

— Що таке знову маєш до мене, мамо?

Та нѣчого, нѣчого, сыну! Тадѣ то лиш я так задрѣмала маленько, а менѣ привидѣлося щось таке дивовидне. Увидѣла я одно мѣсто, а там была така яблѣнка, що родила она яблочка молодости. Коли хтось постарѣвся, ало бодай одно таке яблочко из'ѣв, то знову ставав молодым. А нынѣ та яблѣнка вже не родить жадного яблочка. Ци можлива даяка помѣч?

— А чому нѣт? Пѣд тою яблонею лежить гадюк и вытягає з дерева всю силу. Коли того гада забють, а яблѣнку пересадять на нове мѣсто, то она знову буде родити, як и до того часу родила.

Потому дѣдок зась заснув, а бабуся вырвала ему и третій волосок.

— Та чого ты менѣ, мамо, спати не даєш? — проговорив дѣдусь, незадоволено и хотѣв уже встати. — Лежи, сыночку, лежи, не гнѣбайся! Я и сама не рада, же тебе збудила. Але, як я задрѣмала, то менѣ опять приснився чудернацькій сон. Почав менѣ привиджатися якійсь перевозчик на чорнѣм морю. Двацять рокѣв он там все перевозить тай перевозить, а нѣкто его не звѣльняє. Коли-ж буде конець его работѣ?

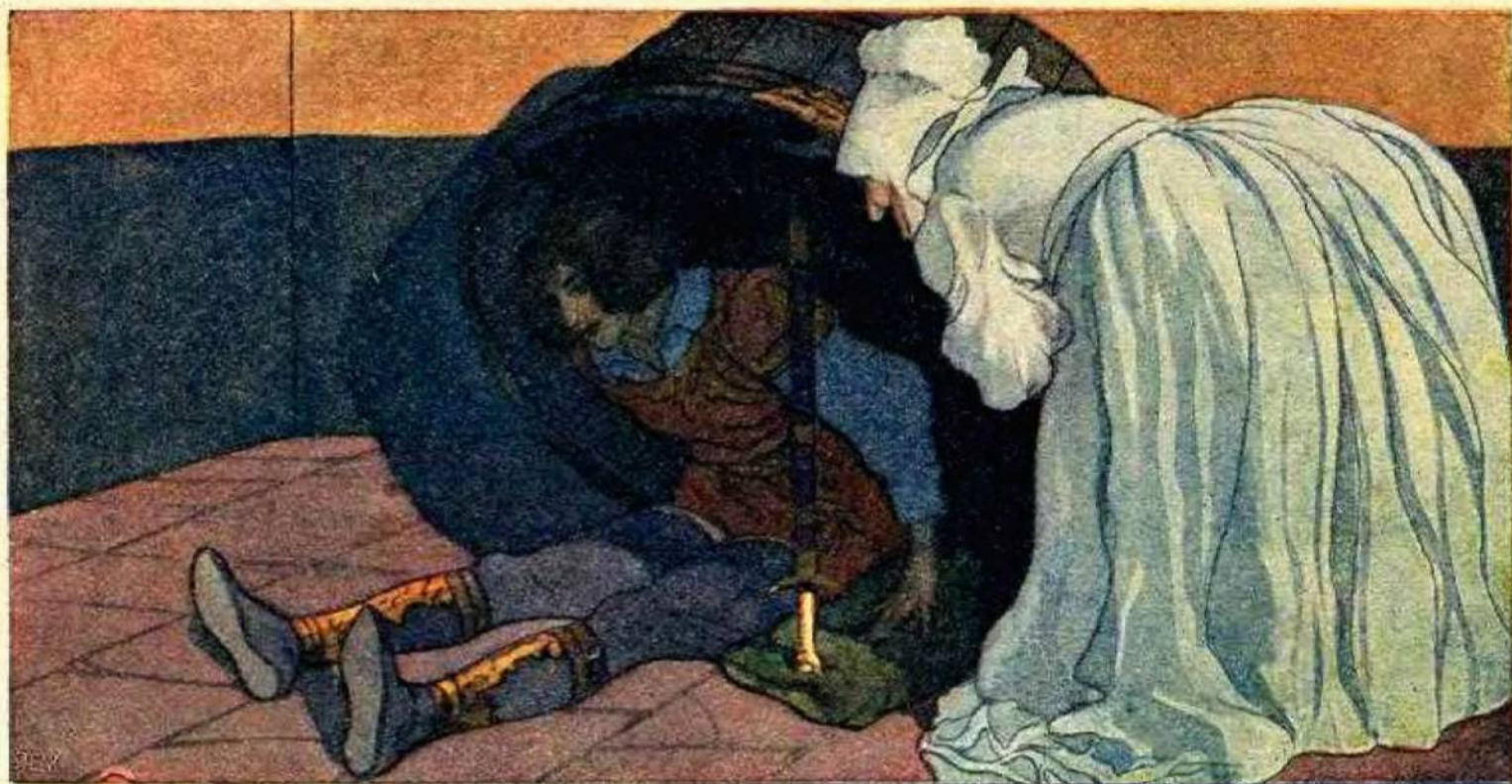
— Се дурный сон, мамо. Най лиш тѣлько оддасть дакому весло в руки, а сам выскочить на берег, то вже и не буде бѣльше перевозчиком. Але теперь дай вже ми спокѣй: мушу встати завтра дѣдня та ити слезы сушити, котрѣ королѣвна за кожду нѣч выплаче за своим чоловѣком — вугляревым сыном, котрого король пѣслав за моими трѣма волосками.

Раненько знову загучав вѣтер на дворѣ, а на колѣнях староѣ матусѣ замѣсть старого дѣда прокинулось малесеньке, красненьке, золотоволосе дѣтинчатко — боже сонѣчко. Попрощалося з мамкою и окном на схѣд вылетѣло из свѣтлицѣ. Бабуся тогды проговорила до Плавунчика:

— Ось тобѣ три золотѣ волоски Дѣда-Всевѣда, а що он одповѣв на твои три вопросы, — ты так само знаєш. Холи здоров! Вже ты мене бѣльше не увидиш, бо се тобѣ вже не буде потрѣбно.

Щиро подяковав Плавунчик бабунѣ и пѣшов собѣ дому. Коли он прийшов до того першого мѣста, звѣдався его король, яку он прынѣс им новину?

— Добру, — каже Плавунчик. — Розкажѣть керницю вычистити, а жабу, котра сидить на жерелѣ, выкиньтеѣ, то потече вода жива, як и ранше.

Король то́ж мину́ты розказа́в все то зроби́ти, а коли побачи́в, що вода вже́ бе́ повним́ ключем, — подарова́в Плаву́нчикови́ двана́дцять бѣ́лых коней, як лебе́дѣв, а на них наложили́ то́лько срі́бла та зо́лота и доро́гоці́нних камені́в, скілько́ они́ могли́ потягну́ти.

Коли при́йшов ю́нак до друго́го мѣ́ста, знову́ звѣ́дає́ся его́ други́й коро́ль, яку́ он несе́ им новину́?

— Добру́! — сказа́в Плаву́нчик. — Розкажѣ́ть яблѣ́нку ви́копати, найдете́ по́д корѣ́нем га́дюка. Коли́ того́ гада́ забете́, а яблѣ́нку знову́ поса́дите, то она́ буде́ родити́ яблѣ́ка молодості́, як и́ ранше́ роди́ла.

Король розказа́в все так се́йчас зроби́ти, а яблѣ́нка то́ж же́ nocí вся укры́лася цвѣ́том, як-би́ ї́х кто́сь троя́ндами обсы́пав. Стра́шенно зра́довався́ той коро́ль и подарова́в Плаву́нчикови́ де́ана́дцять коней́ воро́них, як гайво́роны, а на них велѣ́в наложити́ то́лько бога́цтва, скілько́ они́ могли́ потягну́ть.

Плаву́нчик по́шов потѣ́м далѣ́, а коли́ вже́ був пи́ля чо́рного моря́, за́звѣ́-ав его́ пере́возчик: чи́ довѣ́да́вся он, коли́ є́му́ буде́ увѣ́льненя́?

— Довѣ́да́вся! — говори́ть Плаву́нчик, — але́ перше́ ты мене́ пере́вези́ на то́й бо́к, то́гда я то́бѣ́ все ска́жу.

Пере́возчик на́ початку́ не хотѣ́в се́ зроби́ти, но́ пото́му як уви́дѣв, що́ ні́чо не до́знає́ся, пере́вѣ́з го́ з всѣ́ми два́дцять и́ чо́тырьми ко́ньми.

— Ну, — говорить ему тогды Плавунчик, — коли знову когось перевезеш, дай ему весло в руки, а сам скоч на берег. У кого буде весло в руках, той заступить твое мѣсто.

Король очам своим не повѣрив, коли Плавунчик принѣс ему тотѣ три золотѣ волоски Дѣда-Всевѣда. А донька его плакала, але вже не з горя а з радости, же чоловік єѣ вернувся знову щасливо дому.

— А де ты приобрѣв таких чудовых коней та се вельчазне багатство? — звѣдав король.

— Сесе я заслужив, — одповѣв Плавунчик и почав оповѣдати, як он одному королеви помѣг повернути яблука молодости, а другому — живу воду, од котроѣ и хворѣ выздоровѣють и мертвѣ оживають.

— Яблука молодости! . . . Жива вода! . . . — сам собѣ тихонько повторяв король. — От, як бы я з'ѣв бодай одно таке яблочко, нараз бы став я молодим! А коли бы и помер, то од тоѣ воды знову бы ожив! . . .

И, не зболѣкаючися, пустився он в дорогу на тотѣ яблочка молодости та на живу воду. Пустився - пустив, але назад ще и доси не повернув . . .

А вуглярѣв сын, Плавунчик, став королевим зятем, як призначила ему та бабуса.

Король ачей и доси сидить на човнѣ та все ще перевозить вандрѣвникѣв через чорне море . . .

